

Katarzyna Kochaniak

Regulacyjne granice stabilności depozytów gospodarstw domowych

Problemy Zarządzania 15/1 (2), 37-52

2017

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Regulacyjne granice stabilności depozytów gospodarstw domowych

Nadesłany: 28.09.16 | Zaakceptowany do druku: 23.01.17

Katarzyna Kochaniak*

Praca przedstawia problem regulacyjnych granic stabilności depozytów gospodarstw domowych w 15 krajach strefy euro. Jej celem jest konfrontacja przyjętych rozwiązań z propozycjami Europejskiego Urzędu Nadzoru Bankowego (EUNB) oraz wskazanie obszarów wymagających modyfikacji regulacji. W pracy uwagę zwrócono przede wszystkim na depozyty określone przez EUNB jako „depozyty o wysokiej wartości” i „depozyty o bardzo wysokiej wartości”, dowodząc częstszego występowania tych pierwszych, których nie ujęto w pokrzyzowych regulacjach. Ponadto wskazano na istotną skalę finansowania instytucji kredytowych, której źródłem były owe depozyty. W przypadku depozytów o bardzo wysokiej wartości uznano, iż ich sporadyczne występowanie w części krajów także mogło skutkować znacznym udziałem w ogóle lokowanych depozytów. Charakter środków pieniężnych współtworzących obie powyższe kategorie dowodził ich podatności na odpływy w warunkach skrajnych.

Słowa kluczowe: depozyty gospodarstw domowych, depozyty o wysokiej wartości, depozyty o bardzo wysokiej wartości, systemy gwarantowania depozytów, stabilność finansowania.

The Boundaries of Household Deposit Stability – Regulatory Assessment

Submitted: 28.09.16 | Accepted: 23.01.17

This paper presents the problem of regulatory thresholds of household deposit stability in 15 euro area countries. Its aim is to confront the adopted solutions with proposals of the European Banking Authority and identify the areas which need re-regulation. The paper pays attention to deposits identified by the EBA as “high value deposits” and “very high value deposits” and proves greater availability of the first ones, which have been abandoned in the current regulations. Moreover, it shows their importance as funding for credit institutions. In the case of very high value deposits, their occurrence appears as occasional but significant in terms of their shares in all deposits declared by households in selected member states. The nature of both considered categories is assessed as sensitive due to their saving character, which increases the risk of outflows in periods of stress.

Keywords: household deposits, high value deposits, very high value deposits, funding stability of credit institutions, deposit guarantee schemes.

JEL: G21

* **Katarzyna Kochaniak** – dr, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, Katedra Finansów.

1. Wprowadzenie

Ewolucja kryzysu finansowego przyczyniła się do ograniczenia zaufania do instytucji kredytowych, grożąc zwiększonym odpływem depozytów detalicznych. W większości krajów UE podjęto zatem działania mające na celu wzmocnienie ochrony klientów indywidualnych, głównie poprzez podwyższenie kwot gwarantowanych depozytów, a w szczególnie trudnej sytuacji także poprzez objęcie owych środków gwarancjami rządowymi. Działania początkowo podejmowane na szczeblu krajowym z czasem przerodziły się w ogólnospółnotowe. Towarzyszyło im przekonanie o konieczności identyfikacji depozytów, które w warunkach skrajnych lub w długim okresie mogłyby stanowić stabilne finansowanie instytucji kredytowych. Wskazano dla nich dwie wartości graniczne: 100 000 EUR i 500 000 EUR. Pierwszą z nich odniesiono do limitu gwarantowanych, a zarazem stabilnych depozytów, podczas gdy druga pozwoliła określić te o istotnie zwiększonym ryzyku odpływu. Rozwiązania zaproponowane przez Europejski Urząd Nadzoru Bankowego (EUNB) nie zostały jednak w pełni zaakceptowane przez Komisję Europejską, prowadząc do powstania luki w pokryzysowych regulacjach.

Celem pracy¹ jest ocena poprawności przyjętego stanowiska regulacyjnego na podstawie analizy kształtowania się depozytów gospodarstw domowych w 15 krajach strefy euro w podziale na kategorie zaproponowane przez EUNB. Badaniu poddano zatem depozyty odpowiadające warunkom: gwarantowanych (do 100 000 EUR), o wysokiej wartości (powyżej 100 000 EUR, lecz do 500 000 EUR) oraz o bardzo wysokiej wartości (od 500 000 EUR).

W pracy postawiono następujące pytania badawcze:

1. Czy depozyty o wysokiej i bardzo wysokiej wartości stanowią istotną część ogółu depozytów lokowanych przez ankietowane gospodarstwa domowe we wskazanych krajach?
2. Czy limit gwarantowanych depozytów, wynoszący 100 000 EUR należy uznać za adekwatny do możliwości lokacyjnych badanych gospodarstw domowych w wybranych krajach strefy euro?

Ponadto, sformułowano hipotezę badawczą: *W krajach strefy euro częstość występowania oraz struktura depozytów badanych gospodarstw domowych dowodzą, iż w pokryzysowych regulacjach odnoszących się do stabilności finansowania instytucji kredytowych istnieje luka w zakresie oceny stabilności depozytów określonych przez EUNB jako depozyty o wysokiej wartości.*

Praca składa się z następujących części: (2) przeglądu literatury poświęconej depozytom gospodarstw domowych; (3) opisu regulacyjnych rozwiązań w zakresie stabilności depozytów: gwarantowanych, dużych i bardzo dużych; (4) charakterystyki danych liczbowych i metody badania; (5) analizy kształtowania się poszczególnych kategorii depozytów w 15 krajach strefy euro oraz (6) podsumowania.

2. Literatura

Problem odpływu depozytów gospodarstw domowych w kontekście stabilności finansowania instytucji kredytowych został ujęty w pokryzysowych regulacjach UE. Nie był on jednak dotąd obszernie analizowany w literaturze przedmiotu ze względu na krótki okres obowiązywania wspólnotowych norm płynności².

Depozyty gospodarstw domowych były przedmiotem analiz w zakresie ich znaczenia dla banków (Borio, 2009; Diamond i Rajan, 2001; Huang i Ratnovski, 2011), jak i gospodarstw domowych (Du Caju, 2013; ECB, 2013; Kochaniak, 2015; Teppa, Porpiglia, Ziegelmeyer, Le Blanc i Zhu, 2015). Uwagę poświęcano im w pracach na temat związków pomiędzy systemami gwarantowania depozytów a ryzykiem ponoszonym przez deponentów (Acharya i Mora, 2015; Brown, Guin i Morkoetter, 2013; Karas, Pyle i Schoors, 2013). Niektóre prace weryfikują zależności pomiędzy zjawiskiem transferu depozytów a zmianami zachodzącymi w poziomie rynkowych stóp procentowych (Acharya i Mora, 2012), kondycją rynku kapitałowego (Gatev, Schuermann i Strahan, 2009; Pennacchi, 2006) lub dostępnością kredytów (Acharya, Almeida i Campello, 2013). Większość publikacji podejmujących problem stabilności depozytów była jednak prowadzona w okresie poprzedzającym ostatni kryzys finansowy.

Liczne pozycje literaturowe koncentrowały uwagę na powiązaniach pomiędzy wrażliwością środków pieniężnych lokowanych przez klientów detalicznych w bankach a funkcjonowaniem systemów gwarantowania depozytów. Bernanke (2010) i Solow (2013) uważają, że ochrona owych środków skutecznie ograniczała ryzyko tzw. runu na banki. Natomiast depozyty, które jej nie podlegały, charakteryzowały się zwiększonymi odpływami ze względu na tzw. dyscyplinę rynkową (Diamond i Dybvig, 1983). Iyer i Puri (2012) wskazali na ograniczone znaczenie systemów gwarantowania dla minimalizowania ryzyka runu właśnie ze względu na występowanie takich depozytów. Autorzy zwrócili uwagę na istotność innych czynników, takich jak jakość relacji pomiędzy bankiem a klientem. Im dłuższa była ich historia i silniejsze powiązania, tym mniej prawdopodobny był odpływ depozytów. Autorzy mierzyli siłę owych powiązań długością okresu prowadzenia rachunków bankowych i zadłużeniem deponenta z tytułu produktów oferowanych mu w ramach tzw. sprzedaży krzyżowej. Uznali oni, że zachowania klientów kształtują się także pod wpływem opinii społeczności. W przypadku propagowania aktywnego wypłacania depozytów przez grupę odniesienia nawet początkowo niechętni wypłatom deponenci decydowali się na takie działania. Za kluczowy czynnik stabilności depozytów autorzy uznali jednak właściwe relacje banków z klientami.

Według Chari i Jagannathana (1988) nie tylko depozyty osób aktywnie kontrolujących sytuację banków były podatne na „ucieczkę”. Ten problem autorzy zaobserwowali bowiem także w przypadku środków lokowanych przez osoby charakteryzujące się skłonnością do naśladowania zachowań

deponentów, uznawanych za zdolnych do oceny kondycji banku i posiadających nieograniczony dostęp do informacji w powyższym zakresie. Wyniki ich badań wykazały zatem możliwość wystąpienia runu także w sytuacji niezwiązanej bezpośrednio z problemami podmiotów.

Z kolei badania prowadzone przez Crocketta (2001) potwierdziły, iż system gwarantowania stanowi jeden z wielu czynników kształtujących stabilność finansowania banków. Autor zaliczył do nich także środowisko regulacyjne oraz efektywnie sprawowany nadzór.

Problem transferu depozytów podjęty został także w pracy Browna, Guina i Morkoettera (2013). Autorzy analizowali odpływy środków z banków w Szwajcarii. Badanie prowadzone było na danych jednostkowych o gospodarstwach domowych posiadających depozyty w latach 2008–2009. Autorzy dowodzili, że klienci banku mającego problemy płynnościowe cechowali się większą skłonnością do transferu depozytów niż klienci banku, który problemów nie wykazywał. Dodatkowo wskazali oni na istotność kształtowania odpowiednich relacji pomiędzy bankiem a klientem – posiadania przez deponenta jednego rachunku bankowego oraz zobowiązania z tytułu kredytów – dla ograniczania ryzyka masowych wypłat środków.

W pracach Szymczak (2011), Pawlikowskiego (2010) czy Danuszewskiej (2009) zaprezentowane zostały zasady funkcjonowania systemów gwarantowania depozytów odnoszące się m.in. do ochrony ubezpieczeniowej. Autorzy zwrócili uwagę na znaczenie np. limitu gwarancyjnego, który z jednej strony powinien zapewnić zaufanie klientów do systemu, a z drugiej sprzyjać dyscyplinie rynkowej i ochronie znaczącej większości deponentów. Schich (2008) wskazał na negatywny wpływ zbyt niskiego limitu kwot gwarantowanych i tzw. koasekuracji, polegającej na partycypacji deponentów w pokrywaniu strat generowanych przez banki, na zjawisko odpływu depozytów. Z kolei Demirgüç-Kunt i Detriagiache (2000) podkreślili pozytywne oddziaływanie wiarygodności instytucji gwarantującej zwrot środków. Wyniki innych badań potwierdziły, iż brak owej wiarygodności stanowił istotny bodziec do odpływu depozytów z banków (Demirgüç-Kunt, Karacaovali i Laeven, 2005). Problem wrażliwości depozytów o dużej i bardzo dużej wartości nie został dotąd poddany dyskusji w literaturze.

3. Stabilność depozytów w krajach strefy euro w ujęciu regulacyjnym

3.1. Regulacje krajowe

W okresie kryzysu bankowego w poszczególnych krajach strefy euro dokonywane były zmiany w zakresie funkcjonowania lokalnych systemów gwarantowania depozytów. Koncentrowały się one przede wszystkim na: zwiększaniu obowiązujących limitów gwarancji, rezygnacji z tzw. koasekuracji (partycypacji deponentów w skutkach niewypłacalności podmiotów)

oraz obejmowaniu depozytów gwarancjami rządowych (tabela 1). Niemal natychmiastowe podwyższenie kwot gwarantowanych na początku kryzysu pozwoliło uspokoić nastroje panujące wśród deponentów i ograniczyć ryzyko runu na banki.

Kraj*	Doświadczenie kryzysu bankowego w latach 2007–2013	Limit gwarancji w 2003 r. (w EUR)	Limit gwarancji w 2010 r. (w EUR)	Ochrona depozytów po 2007 r.	
				gwarancje rządowe	zniesiony udział własny deponenta
AT	✓	20 000	10 000	✓	
BE	✓	20 000	10 000		
CY	✓	90% z pierwszych 22 222 EUR (do 20 000 EUR)	10 000		✓
DE	✓	90% z pierwszych 22 222 EUR (do 20 000 EUR)	10 000	✓	✓
ES	✓	20 000	10 000		
FI		25 000	10 000		
FR	✓	70 000	10 000		
GR	✓	20 000	10 000		
IT	✓	103 291*	10 000		
LU	✓	90% z pierwszych 22 222 EUR (do 20 000 EUR)	10 000		✓
MT		90% z pierwszych 22 222 EUR (do 20 000 EUR)	10 000		
NL	✓	20 000	10 000		
PT	✓	25 000	10 000		
SI	✓	18 500	10 000	✓	
SK		90% z pierwszych 22 222 EUR (do 20 000 EUR)	10 000	✓	✓

* Austria (AT), Belgia (BE), Cypr (CY), Niemcy (DE), Hiszpania (ES), Finlandia (FI), Francja (FR), Grecja (GR), Włochy (IT), Luksemburg (LU), Malta (MT), Holandia (NL), Portugalia (PT), Słowenia (SI), Słowacja (SK).

** Krajowy limit gwarancji wynosił 200 000 000 ITL, stanowiąc równowartość 103 291 EUR. Przyjęte w 2010 r. wspólnotowe regulacje spowodowały zatem jego obniżenie do 100 000 EUR.

Tab. 1. Zasady ochrony depozytów detalicznych w wybranych państwach strefy euro w latach 2006–2013 – przegląd obowiązujących rozwiązań i wprowadzonych zmian. Źródło: opracowanie własne na podstawie IMF (2013). EU: Publication of Financial Sector Assessment Program Documentation – Technical Note on Deposit Insurance. Waszyngton: IMF; A. Demirguc-Kunt, E. Kanc i L. Laeven (2014). Deposit Insurance Database. IMF Working Paper, WP/14/118, 1–43.

W okresie poprzedzającym owe zmiany limity gwarantowanych depozytów pozostawały zróżnicowane w grupie badanych krajów. W większości przypadków kształtowały się one w przedziale od 20 000 EUR do 25 000 EUR. Jedynie we Włoszech i Francji ochroną objęta była wyraźnie większa ich wartość. Partycypacja klientów indywidualnych w skutkach niewypłacalności podmiotów funkcjonowała w ramach systemów gwarantowania depozytów na Cyprze, w Luksemburgu, na Malcie, w Niemczech i na Słowacji. Dla kwot nieprzekraczających 22 222 EUR udział deponentów kształtował się na poziomie 10%, natomiast wszelkie nadwyżkowe środki nie podlegały ochronie. W niektórych krajach podwyższenie kwot gwarantowanych i zniesienie koasekuracji okazało się niewystarczające dla ograniczenia ryzyka masowego odpływu depozytów z sektorów instytucji kredytowych. W związku z powyższym w pięciu z nich podjęto decyzję o wprowadzeniu gwarancji rządowych, którymi objęto wybrane lub wszystkie kategorie depozytów klientów indywidualnych.

3.2. Jednolite regulacje UE

W obliczu nasilającego się kryzysu bankowego wprowadzane przez poszczególne kraje zmiany warunków ochrony depozytów przyczyniały się do ich przestrzennego zróżnicowania. Z tego powodu podjęto działania na rzecz harmonizacji regulacji na całym obszarze UE (dyrektywa 2009/14/WE). Warunki panujące na rynku finansowym i w gospodarkach krajów nie sprzyjały jednak ich konsultowaniu, a tym samym wdrażaniu szczegółowych rozwiązań. W rzeczywistości podjęte wówczas działania traktowano jako nadzwyczajne i doraźne, służące jedynie utrzymaniu zaufania deponentów do instytucji kredytowych. Podwyższenie kwot gwarantowanych depozytów³ zaplanowano w dwóch etapach:

- 50 000 EUR do połowy 2009 r.,
- 100 000 EUR do końca 2010 r.

Ponadto przyjęto skrócony okres wypłaty środków z trzech miesięcy do 20 dni roboczych, który zaczął obowiązywać z końcem 2010 r.

Efektom zastosowania podejścia minimalnej harmonizacji było jednak pogłębianie się różnic w warunkach funkcjonowania systemów gwarantowania, prowadzące do zjawiska transferu środków pieniężnych pomiędzy krajowymi sektorami instytucji kredytowych (KE, 2010, s. 2–3).

Powyższe regulacje zostały doprecyzowane w 2014 r. (dyrektywa 2014/49/UE), utrzymując jednak wcześniejszy poziom ochrony dla depozytów detalicznych, lecz skracając do siedmiu dni roboczych okres uzyskania dostępu do środków. W dyrektywie podkreślono konieczność ochrony szczególnych rodzajów depozytów, niezależnie od ich wartości, przez okres od trzech miesięcy do jednego roku po ich wpływie na rachunek bankowy lub od momentu, w którym zaistnieje prawna możliwość ich przeniesienia. Zaliczono do nich środki pieniężne:

- będące wynikiem transakcji powiązanych z prywatnymi nieruchomościami mieszkalnymi,
- spełniające cele społeczne i związane z określonymi sytuacjami życiowymi deponenta, takimi jak: małżeństwo, rozwód, przejście na emeryturę, zwolnienie z pracy, inwalidztwo czy zgon,
- spełniające cele społeczne i oparte na wypłacie świadczeń z tytułu ubezpieczenia lub odszkodowania za straty będące wynikiem przestępstwa lub niesłusznego skazania.

Wspólnotowe prawo w zakresie działań naprawczych, restrukturyzacji i uporządkowanej likwidacji instytucji kredytowych (dyrektywa 2014/49/UE) także odnosi się do depozytów gospodarstw domowych, w tym do ich bezpieczeństwa w warunkach istotnego pogorszenia kondycji podmiotów i całych sektorów. Przedstawione w dyrektywie rozwiązania wprawdzie zapewniają przenoszenie skutków problemów finansowych instytucji kredytowych na akcjonariuszy, lecz w pewnych sytuacjach mogą one również obciążać wierzycieli. Podkreślono jednak, iż nie jest możliwe, aby deponenci ponosili straty większe od powstałych w efekcie likwidacji podmiotu w ramach standardowego postępowania upadłościowego. W dyrektywie zaznaczono, aby konwersji długu nie stosować wobec depozytów chronionych przepisami dyrektywy 2014/49/UE. Ochroną objęto zatem wyłącznie gwarantowane depozyty, zaś pozostałe środki gospodarstw domowych uznano za możliwe do wykorzystania w celu absorpcji strat. Należy zwrócić uwagę, iż przyjęte stanowisko może negatywnie wpływać na stabilność depozytów określonych przez EUNB jako depozyty o dużej i bardzo dużej wartości. O ile obowiązujące przepisy prawa (Rozporządzenie delegowane Komisji (UE) 2015/61) zakładają zwiększoną wrażliwość na odpływy depozytów o wartości co najmniej 500 000 EUR, o tyle brak jest stanowiska w zakresie depozytów niegwarantowanych, o wartościach kształtujących się poniżej tego poziomu.

Depozyty detaliczne poddane zostały uregulowaniom także w zakresie ich znaczenia dla stabilizowania finansowania instytucji kredytowych, w warunkach skrajnych oraz w długim okresie. Rozporządzenie PEiR 575/2013 stworzyło ramy regulacyjne dla określania skali odpływów owych depozytów w ramach wymogu pokrycia płynności oraz wymogu stabilnego finansowania netto. Wyróżniono te stabilne, objęte systemem gwarantowania i spełniające jeden ze wskazanych warunków (art. 421 ust. 1) oraz pozostałe – cechujące się zwiększoną wrażliwością (art. 421 ust. 2). W 2013 r. EUNB opublikował dokument konsultacyjny na temat depozytów detalicznych podlegających zwiększonym odpływom (EBA, 2013a). Określono w nim szczegółowe ich kategorie wraz z wagami odpływu, przy założeniu 30-dniowego idiosynkratycznego i rynkowego scenariusza kryzysowego. W efekcie przeprowadzonego badania ankietowego wśród krajowych instytucji nadzorczych za stabilne depozyty detaliczne w okresie napięć na rynku finansowym uznano te overnight, jednocześnie przypisując zwiększone odpływy depozytom za

wypowiedzeniem oraz największe – depozytym terminowym. EUNB wskazał także na istotność wartości depozytów detalicznych dla kształtowania się ich wrażliwości w warunkach skrajnych, wyróżniając następujące ich kategorie:

- o wysokiej wartości (100 000 EUR; 500 000 EUR),
- o bardzo wysokiej wartości (500 000 EUR; 1 000 000 EUR)⁴.

Odnosiły się one do całości środków pieniężnych lokowanych na rachunkach bankowych przez jednego klienta w danej instytucji. W opinii EUNB depozyty o wysokiej wartości były odpowiedzialne za koncentrację bazy depozytowej, przez co negatywnie oddziaływały na jej stabilność. Zazwyczaj stanowiły one własność zamożnych klientów i służyły celom innym niż transakcyjne, co sprawiało, że ich wrażliwość na sytuacje szokowe była większa niż zwykłych depozytów detalicznych. Przyczyn tego zjawiska upatrywano także w półprofesjonalnym zarządzaniu nimi. Według krajowych instytucji nadzorczych w okresie kryzysu finansowego stopa odpływu tych depozytów wynosiła co najmniej 20%, zaś w przypadku depozytów o bardzo dużej wartości była ona jeszcze wyższa. Urząd założył możliwość zastosowania zindywidualizowanych progów adekwatnych do warunków lokalnego systemu gwarantowania czy kwot podlegających negocjacom w zakresie poziomu oprocentowania oraz szczególnych warunków lokowania, ograniczających ryzyko odpływów. Finalną wersję wytycznych (EBA, 2013b) ogłoszono w grudniu 2013 r.

Komisja Europejska (KE) nie zaakceptowała jednak wszystkich rozwiązań zaproponowanych przez EUNB. W rozporządzeniu delegowanym (Rozporządzenie delegowane Komisji (UE) 2015/61) odniosła ona problem zwiększonych odpływów wyłącznie do tzw. depozytów pozostałych, do których zaliczono te o wartościach przekraczających 500 000 EUR (art. 25 ust. 2). Była to zatem kategoria zbliżona do depozytów o bardzo wysokiej wartości opisanych w dokumentach EUNB. Przyjęte przez KE rozwiązania nie podjęły jednak problemu ograniczonej stabilności depozytów o wartościach powyżej 100 000 EUR, lecz do 500 000 EUR. Brak przy tym wskazania powodu takiej decyzji, pomimo zgromadzenia przez EUNB dowodów na występowanie różnic w odpływach depozytów o wysokiej i bardzo wysokiej wartości w okresie ostatniego kryzysu bankowego. Przyjęte przez Komisję Europejską stanowisko wzbudziło zatem wątpliwość co do jego poprawności i skłoniło do analizy problemu z podziałem depozytów gospodarstw domowych na trzy kategorie – gwarantowane, o wysokiej wartości i o bardzo wysokiej wartości, zgodnie ze stanowiskiem EUNB.

4. Dane i metoda badania

Badanie empiryczne zostało przeprowadzone na podstawie danych jednostkowych Eurosystemu *Household Finance and Consumption Survey*⁵ o 585 436 gospodarstwach domowych posiadających depozyty a vista i oszczędnościowe w następujących krajach strefy euro: Austrii (AT), Belgii

(BE), Cyprze (CY), Francji (FR), Finlandii (FI), Grecji (GR), Hiszpanii (ES), Holandii (NL), Luksemburgu (LU), Malcie (MT), Niemczech (DE), Portugalii (PT), Słowacji (SK), Słowenii (SI) i Włoszech (IT).

Na potrzeby badania został opracowany zbiór zmiennych odnoszący się do następujących cech gospodarstwa (w EUR):

- posiadanych depozytów gwarantowanych (a vista i oszczędnościowych) do kwoty 100 000 EUR – DG,
- posiadanych depozytów o wysokiej wartości (a vista i oszczędnościowych) z zakresu powyżej 100 000 EUR, lecz do 500 000 EUR – DW,
- posiadanych depozytów o bardzo wysokiej wartości (a vista i oszczędnościowych) powyżej 500 000 EUR – DBW.

Ponadto w badaniu wykorzystano informacje na temat liczby gospodarstw domowych w poszczególnych krajach, które deklarowały posiadanie⁶: depozytów (GD), depozytów gwarantowanych (GD_DG), depozytów o wysokiej wartości (GD_DW) oraz depozytów o bardzo wysokiej wartości (GD_DBW).

Przyjęto, iż depozyty posiadane przez gospodarstwa domowe przesądzały o dostępności tej formy finansowania dla instytucji kredytowych. Preferencje lokacyjne deponentów kształtowały zatem wrażliwość owych funduszy w warunkach skrajnych i w długim okresie.

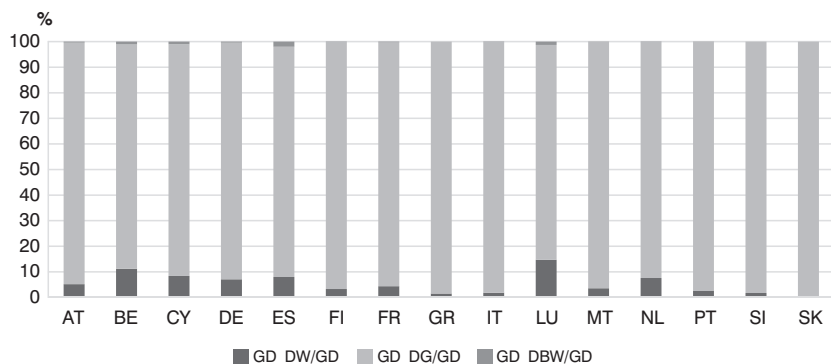
Analizie poddano częstość występowania depozytów gwarantowanych, dużych i bardzo dużych w poszczególnych krajach. Wyrażono ją jako relację liczby gospodarstw deklarujących posiadanie depozytów z danej kategorii do ogółu ankietowanych deponentów. Ponadto scharakteryzowano zróżnicowanie przeciętnych wartości owych depozytów oraz ich strukturę. Strukturę opisano za pomocą udziałów depozytów a vista i oszczędnościowych w ogólnych wartościach depozytów.

5. Charakterystyka depozytów gospodarstw domowych

Podejmując próbę oceny adekwatności regulacji obowiązujących w zakresie stabilności depozytów gospodarstw domowych, uwagę zwrócono zarówno na popularność występowania poszczególnych ich kategorii, jak i na ich udziały w ogóle depozytów lokowanych przez gospodarstwa domowe w instytucjach kredytowych. Rzadkość występowania danego rodzaju depozytów nie zawsze bowiem musiała odzwierciedlać skalę dostarczanego przez nie finansowania.

W próbach badawczych krajów strefy euro dominującą grupę stanowiły gospodarstwa domowe posiadające depozyty gwarantowane (rysunek 1). Stanowiły one od 84% ogółu ankietowanych⁷ w Luksemburgu do ponad 98% w Grecji, na Słowacji, w Słowenii i we Włoszech. Największe, bliskie 100% udziały zwróciły uwagę na brak negatywnych konsekwencji ewentualnej niewyplacalności instytucji kredytowych dla gospodarstw domowych z tych krajów. Częstość występowania depozytów gwarantowanych wśród ankietowanych nie wszędzie przekładała się na ich dominację w ogólnej

wartości depozytów deklarowanych przez gospodarstwa. W krajach takich jak Belgia, Hiszpania czy Luksemburg stanowiły one od 26% do 34% ogółu funduszy lokowanych przez respondentów na rachunkach w instytucjach kredytowych.

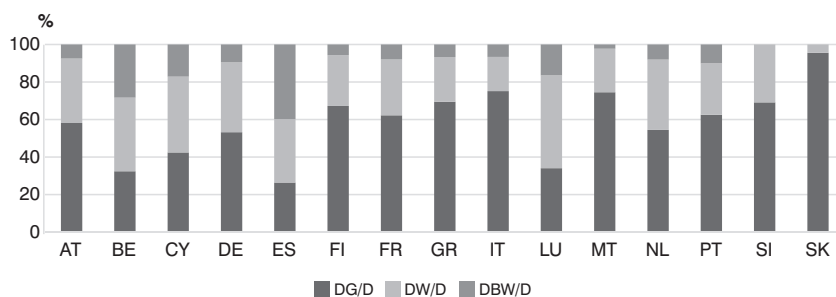
Rys. 1. Struktura ankietyowanych gospodarstw domowych według kategorii posiadanych depozytów. Źródło: opracowanie własne na podstawie danych HFCS.

Drugą grupę pod względem liczebności stanowiły gospodarstwa domowe posiadające depozyty o wysokiej wartości, których wrażliwość na odpływy w warunkach skrajnych została pominięta we wspólnotowych regulacjach. Największy ich udział charakteryzował próbę badawczą Luksemburga (15%). Ponadto ich obecność wyraźnie zaakcentowana została wśród gospodarstw belgijskich (11%). Te kilkunastoprocentowe frakcje przyczyniły się jednak do znacznego udziału owych depozytów (50% i 39%) w ogólnej ich wartości w badanych krajach. W analizowanym obszarze geograficznym można było wskazać państwa, w których kategoria ta, pomimo rzadkości występowania, stanowiła ważne źródło finansowania instytucji kredytowych (np. na Cyprze – 41%, w Holandii – 38% czy w Niemczech – 37%). Nie można zatem uznać owych depozytów za nieistotne dla podmiotów oraz populacji części strefy euro. Dowodzi to potrzeby rozważenia uregulowania kwestii oddziaływania owych depozytów na stabilność finansową instytucji kredytowych.

W przypadku gospodarstw deklarujących posiadanie depozytów o bardzo wysokiej wartości ich udziały w krajowych próbach badawczych uznano za marginalne, bowiem nie przekraczały one poziomu 2%. Ich obecność zaznaczyła się głównie w Hiszpanii (2%), w Belgii (1%), na Cyprze (1%) i w Luksemburgu (1%). Te niewielkie frakcje gospodarstw dostarczyły jednak lokalnym instytucjom kredytowym fundusze stanowiące odpowiednio: 40%, 28%, 17% i 16% ogólnej wartości zadeklarowanych przez gospodarstwa depozytów.

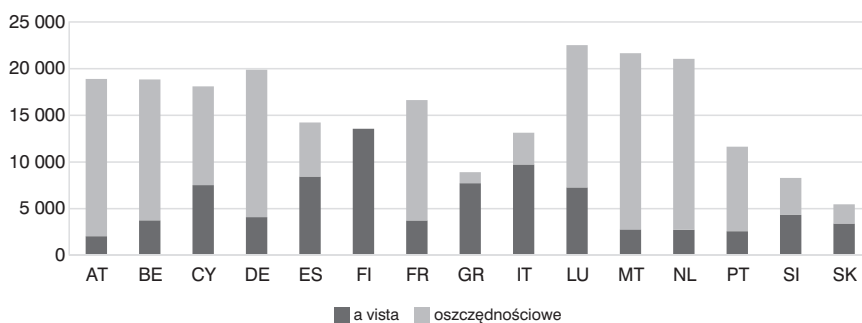
Poprawność decyzji o pominięciu depozytów o wysokiej wartości w pokryzowych regulacjach nie znalazła zatem potwierdzenia w badanej zbiorowości gospodarstw. Otrzymane wyniki wskazały na ich większą istotność niż depozytów o bardzo wysokiej wartości. Kluczową kwestią stała się zatem ocena wrażliwości poszczególnych kategorii depozytów, by zweryfikować poprawność obowiązujących przepisów oraz zidentyfikować ewentualne nowe obszary wymagające regulacji. W tym celu wykorzystano informacje na temat rodzajów depozytów współtworzących kategorie zaproponowane przez EUNB. Zgodnie z opinią urzędu depozyty a vista uznane zostały za stabilne w warunkach skrajnych, zaś depozyty oszczędnościowe za podatne na odpływy. Ponadto analiza przeciętnych poziomów depozytów gwarantowanych o wysokiej wartości i bardzo wysokiej wartości pozwoliła ocenić adekwatność limitu gwarancji oraz zróżnicowanie w grupie krajów średnich poziomów owych zaangażowań gospodarstw.

W grupie badanych państw przeciętne poziomy, jak i struktura analizowanych kategorii depozytów pozostawały wyraźne zróżnicowanie (rysunek 2). W przypadku depozytów określonych jako gwarantowane w żadnym z krajów strefy euro ich przeciętny poziom nie przekroczył 25 000 EUR, dowodząc wyraźnej nadwyżki ustanowionego limitu gwarancji. Najwyższe średnie poziomy owych depozytów, przekraczające 20 000 EUR, odnotowano dla Holandii, Luksemburga oraz Malty, zaś najniższe, nieprzekraczające 10 000 EUR dla Grecji, Słowacji i Słowenii. W dziewięciu spośród piętnastu analizowanych krajów, depozyty objęte systemami gwarancji kształtowały się głównie pod wpływem środków o charakterze oszczędnościowym. Należy zatem przyjąć istotność znaczenia funkcjonujących w nich systemów gwarantowania dla minimalizowania ryzyka odpływu środków w warunkach skrajnych. Przewaga depozytów a vista, uznanych przez EUNB za najbardziej stabilne, ujawniła się jedynie w próbach badawczych: Hiszpanii, Grecji, Słowacji, Słowenii oraz Włoch⁸. Objęcie ich gwarancją zwrotu wydaje się zatem mniej istotne dla ochrony lokalnych instytucji kredytowych przed niespodziewanym odpływem środków.

Rys. 2. Struktura depozytów gospodarstw domowych w poszczególnych krajach strefy euro. Źródło: obliczenia własne na podstawie danych HFCS.

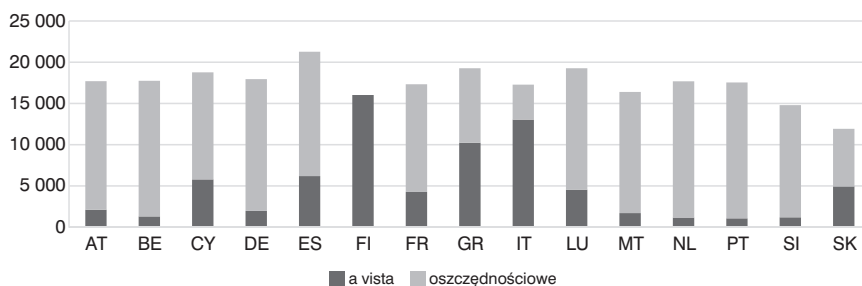
W większości państw przeciętne wartości depozytów o wysokiej wartości kształtowały się w przedziale od 150 000 EUR do 200 000 EUR, wykazując mniejsze zróżnicowanie niż poprzednia kategoria. Poza powyższym zakresem znalazły się jedynie średnie wartości dla Hiszpanii (powyżej górnej granicy) oraz Słowacji i Słowenii (poniżej dolnego poziomu). Występowanie tych depozytów było uwarunkowane głównie lokowaniem przez gospodarstwa domowe funduszy o charakterze oszczędnościowym. Jedynie w Grecji i we Włoszech ich podstawą pozostawały depozyty a vista. Struktura owych depozytów może zatem dowodzić ich zwiększonej wrażliwości w warunkach skrajnych.

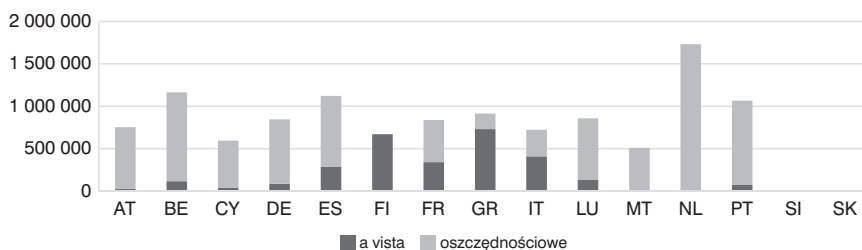
Rys. 3. Przeciętne poziomy (w EUR) i struktura depozytów gwarantowanych w próbach badawczych wybranych krajów strefy euro. Źródło: obliczenia własne na podstawie danych HFCS.

W próbach badawczych Słowenii i Słowacji nie wystąpiły depozyty o bardzo wysokiej wartości (rysunek 4). Można zatem uznać, iż dla instytucji kredytowych tych krajów pokryzysowe regulacje informujące o ograniczonej stabilności owych depozytów nie miały istotnego znaczenia. Należy zauważyć, iż spośród badanych krajów właśnie te charakteryzują się najniższym poziomem życia ludności, co stanowi istotną barierę dla posiadania depozytów przekraczających 500 000 EUR. Natomiast deklarowane przez tamtejsze gospodarstwa domowe depozyty o wysokiej wartości – nie ujęte w pokryzysowych regulacjach – w przeważającej części tworzone były przez depozyty o charakterze oszczędnościowym, a zatem pozostawały podatne na odpływy w warunkach skrajnych. W pozostałych państwach strefy euro przeciętne poziomy depozytów o bardzo wysokich wartościach wykazywały zróżnicowane. Najwyższy, przekraczający 1 500 000 EUR charakteryzował holenderskie gospodarstwa domowe. Podobnie jak w przypadku dużych depozytów, wszędzie z wyjątkiem Grecji i Włoch dominująca ich część współtworzona była ze środków o charakterze oszczędnościowym. Problem ich zwiększonej wrażliwości na odpływy ujawnił się przede wszystkim w Austrii, na Cyprze,

w Holandii oraz na Malcie, gdzie praktycznie w całości tworzone one były przez ten rodzaj depozytów. Należy jednak zauważyć, iż w próbach badawczych Grecji, Malty czy Holandii wystąpiły nie więcej niż dwa przypadki takich depozytów.

Rys. 4. Przeciętne poziomy (w EUR) i struktura depozytów o wysokiej wartości w próbach badawczych wybranych krajów strefy euro. Źródło: obliczenia własne na podstawie danych HFCS.

Rys. 5. Przeciętne poziomy (w EUR) i struktura bardzo dużych depozytów w krajowych próbach badawczych. Źródło: obliczenia własne na podstawie danych HFCS.

6. Podsumowanie

Pokryzysowe regulacje na nowo zdefiniowały pojęcie depozytów gwarantowanych i wprowadziły dodatkową ich kategorię, określoną w dokumencie Komisji Europejskiej jako depozyty pozostałe. W przyjętych rozwiązaniach można dostrzec lukę wynikającą z braku wytycznych odnoszących się do wrażliwości depozytów ujętych w kategorii pośredniej.

We wszystkich krajach strefy euro najczęściej występowały depozyty gwarantowane, które posiadało od 85% do ponad 98% ankietowanych gospodarstw. Największa ich popularność ujawniła się w Grecji, Słowacji, Słowenii i Włoszech, sprawiając, iż ewentualne skutki niewypłacalności tamtejszych instytucji kredytowych pozostałyby bez istotnego wpływu na sytuację

finansową badanych zbiorowości gospodarstw. W pracy zwrócono uwagę na nadwyżkę ustanowionego limitu gwarancji ponad możliwości lokacyjne ankietowanych. O jego skuteczności w zakresie stabilizowania finansowania instytucji kredytowych decydował jednak charakter lokowanych środków. Zgodnie ze stanowiskiem EUNB przewaga depozytów oszczędnościowych wskazywała na ich podatność na odpływy w warunkach skrajnych. Dominacja depozytów a vista w ogóle depozytów gospodarstw domowych wystąpiła jedynie w Grecji, Hiszpanii, Słowacji, Słowenii i we Włoszech, pomniejszając znaczenie funkcjonujących tam systemów gwarantowania. W przypadku Grecji szczególnie trudny przebieg kryzysu bankowego wymaga jednak ostrożnej oceny możliwych zachowań deponentów.

Pozostałe dwie kategorie depozytów wystąpiły ze zwiększoną częstotliwością jedynie w wybranych państwach. Depozyty o wysokiej wartości deklarowało co najwyżej kilkanaście procent ankietowanych gospodarstw, zaś depozyty o bardzo wysokiej wartości – dziesięciokrotnie mniej. Z kolei ich udział w ogólnej wartości depozytów zwrócił uwagę na ich możliwą istotność jako źródła finansowania wybranych sektorów instytucji kredytowych. Ich bazą najczęściej były depozyty o charakterze oszczędnościowym. Brak gwarancji zwrotu przy mniej stabilnym ich charakterze skłonił do wnioskowania o zwiększonej podatności owych środków na odpływy. W przypadku Słowacji i Słowenii depozyty o bardzo wysokiej wartości pozostawały poza możliwościami lokacyjnymi gospodarstw domowych.

Podsumowując, wyniki analizy kształtowania się depozytów gospodarstw domowych w wybranych krajach strefy euro nie dostarczyły argumentów za rezygnacją z ujęcia wytycznych odnoszących się do wrażliwości depozytów o wartościach przekraczających 100 000 EUR, lecz do 500 000 EUR w obowiązujących regulacjach.

Przypisy

- ¹ Projekt został sfinansowany ze środków Narodowego Centrum Nauki przyznanych na podstawie decyzji numer DEC-2013/11/D/HS4/04056.
- ² W okresie przedkryzysowym w strefie euro tylko Holandia posiadała obowiązkową miarę płynności (por. DNB, 2003; Duijm i Wierts, 2014).
- ³ Poziom gwarancji odniesiony został do sumy depozytów każdego z deponentów.
- ⁴ W ostatecznych rozwiązaniach regulacyjnych wartość graniczna 1 000 000 EUR nie dotyczy depozytów gospodarstw domowych, lecz wybranych depozytów podmiotów gospodarczych.
- ⁵ Baza danych scharakteryzowana została w: ECB, 2013.
- ⁶ Liczba gospodarstw domowych deklarujących posiadanie depozytów o wartościach do 100 000 EUR: AT – 2174, BE – 1988, CY – 819, DE – 3161, ES – 5314, FI – 10610, FR – 14124, GR – 2151, IT – 6294, LU – 785, MT – 783, NL – 1080, PT – 4014, SI – 281, SK – 1885; liczba gospodarstw domowych deklarujących posiadanie depozytów o wartościach powyżej 100 000 EUR, lecz do 500 000 EUR: AT – 120, BE – 253, CY – 76, DE – 243, ES – 470, FI – 362, FR – 651, GR – 32, IT – 116, LU – 137,

MT – 29, NL – 89, PT – 110, SI – 5, SK – 4; liczba gospodarstw domowych deklarujących posiadanie depozytów o wartościach od 500 000 EUR: AT – 9, BE – 25, CY – 9, DE – 13, ES – 118, FI – 18, FR – 51, GR – 1, IT – 10, LU – 12, MT – 1, NL – 2, PT – 7, SI – 0, SK – 0.

- ⁷ Dotyczy gospodarstw domowych deklarujących takie zaangażowanie. W badanych krajach strefy euro, z wyjątkiem Finlandii, występowały określone frakcje gospodarstw nieposiadających depozytów.
- ⁸ W przypadku Finlandii brak danych na temat depozytów oszczędnościowych.

Bibliografia

- Acharya, V., Almeida, H. i Campello, M. (2013). Aggregate Risk and the Choice between Cash and Lines of Credit. *The Journal of Finance*, 68, 2059–2116.
- Acharya, V. i Mora, N. (2012). Are Banks Passive Liquidity Backstops? Deposit Rates and Flows During the 2007–2009 Crisis. *NBER Working Paper*, (17838), 1–64.
- Acharya, V. i Mora, N. (2015). A Crisis of Banks as Liquidity Providers. *The Journal of Finance*, 70(1), 1–43.
- Bernanke, B.S. (2010). *Causes of the Recent Financial and Economic Crisis*. Pozyskano z: <http://1.usa.gov/9XW4fi> (01.01.2017).
- Borio, C. (2009). Ten Propositions about Liquidity Crises. *BIS Working Paper*, (293), 1–21.
- Brown, M., Guin, B. i Morkoetter, S. (2013). Deposit Withdrawals from Distressed Commercial Banks. *Swiss Institute of Banking and Finance Working Papers on Finance*, 19, 1–33.
- Chari, V.V. i Jagannathan, R. (1988). Banking Panics, Information, and Rational Expectations Equilibrium. *The Journal of Finance*, 43(3), 749–761.
- Crockett, A. (2001). *Banking Supervision and Regulation: International Trends*. Pozyskano z: <http://www.bis.org/speeches/sp010330.htm> (05.10.2016).
- Danuszewska, A. (2009). Podstawowe zasady gwarantowania depozytów w systemie słowackim. *Bezpieczny Bank*, 1(38), 170–178.
- Demirguc-Kunt, A. i Detragiache, E. (2000). Does Deposit Insurance Increase Banking System Stability? *IMF Working Paper*, (00/3), 1–29.
- Demirguc-Kunt, A., Kanc, E. i Laeven, L. (2014). Deposit Insurance Database. *IMF Working Paper*, (WP/14/118), 1–43.
- Demirguc-Kunt, A., Karacaovali, B. i Laeven, L. (2005). *Deposit Insurance Around the Globe: A Comprehensive Database*. Pozyskano z: http://siteresources.worldbank.org/INTRES/Resources/469232-1107449512766/DepositInsuranceDatabasePaper_DKL.pdf (04.09.2016).
- Diamond, D.W. i Dybvig, P.H. (1983). Bank Runs Deposit Insurance, and Liquidity. *Journal of Political Economy*, 91(June), 401–419.
- Diamond, D.W. i Rajan, R.G. (2001). Banks and Liquidity. *American Economic Review*, 91(2), 422–425.
- DNB. (2003). *Regulation on Liquidity under the Wft*. Amsterdam: De Nederlandsche Bank.
- Du Caju, P. (2013). Structure and Distribution of Household Wealth: An Analysis Based on the HFCS. *National Bank of Belgium Economic Review*, (9), 41–62.
- Duijm, P. i Wierst, P. (2014). The Effects of Liquidity Regulation on Bank Assets and Liabilities. *Discussion Paper of Duisenberg School of Finance – Tinbergen Institute*, (TI 14-018/IV/DSF 72), 1–20.
- Dyrektywa PEiR 2009/14/WE z dnia 11 marca 2009 r. zmieniająca dyrektywę 94/19/WE w sprawie systemów gwarancji depozytów w odniesieniu do poziomu gwarancji oraz terminu wypłaty, Dz.U. L 68, 13.3.2009, 3–7.
- Dyrektywa PEiR 2014/49/UE z dnia 16 kwietnia 2014 r. w sprawie systemów gwarancji depozytów, Dz.U. L 173, 12.6.2014, 149–178.

- Dyrektywa PEiR 2014/59/UE z dnia 15 maja 2014 r. ustanawiająca ramy na potrzeby prowadzenia działań naprawczych oraz restrukturyzacji i uporządkowanej likwidacji w odniesieniu do instytucji kredytowych i firm inwestycyjnych oraz zmieniająca dyrektywę Rady 82/891/EWG i dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2001/24/WE, 2002/47/WE, 2004/25/WE, 2005/56/WE, 2007/36/WE, 2011/35/UE, 2012/30/UE i 2013/36/EU oraz rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1093/2010 i (UE) nr 648/2012, Dz.U. L 173, 12.6.2014, 190–348.
- EBA. (2013a). *EBA Discussion Papers on Defining Liquid Assets in the LCR under the draft CRR and on retail deposits subject to higher outflows for the purposes of liquidity reporting*. London: European Banking Authority.
- EBA. (2013b). *Guidelines on retail deposits subject to different outflows for purposes of liquidity reporting under Regulation (EU) No 575/2013, on prudential requirements for credit institutions and investment firms and amending Regulation (EU) No 648/2012 (Capital Requirements Regulation – CRR)*. London: European Banking Authority.
- ECB. (2013). The Eurosystem Household Finance and Consumption Survey – Results from the First Wave. *ECB Statistics Paper Series*, 2(April), 1–112.
- Gatev, E., Schuermann, T. i Strahan, P. (2009). Managing Bank Liquidity Risk: How Deposit-Loan Synergies Vary with Market Conditions. *Review of Financial Studies*, 22, 995–1020.
- Huang, R. i Ratnovski, L. (2011). The Dark Side of Bank Wholesale Funding. *Journal of Financial Intermediation*, 20, 248–263.
- IMF. (2013). *EU: Publication of Financial Sector Assessment Program Documentation – Technical Note on Deposit Insurance*. Waszyngton: IMF.
- Iyer, R. i Puri, M. (2012). Understanding Bank Runs: The Importance of Depositor-Bank Relationships and Networks. *American Economic Review*, 102(4), 1414–1445.
- Karas, A., Pyle, W. i Schoors, K. (2013). Deposit Insurance, Banking Crises, and Market Discipline: Evidence from a Natural Experiment on Deposit Flows and Rates. *Journal of Money, Credit and Banking*, 45(1), 179–200.
- KE. (2010). *Sprawozdanie Komisji dla Parlamentu Europejskiego i Rady. Przegląd dyrektywy 94/19/WE w sprawie systemów gwarantowania depozytów*. Pozyskano z: http://ec.europa.eu/internal_market/bank/docs/guarantee/comm_pdf_com_2010_0369_rapport_pl.pdf (dostęp: 16.01.2017).
- Kochaniak, K. (2015). The Stability of Household Deposits in Financial and Economic Crises of the Euro Area Member States – Regulations vs. Reality. *Bank & Credit*, 46(5), 487–522.
- Pawlikowski, A. (2010). Optymalny model gwarantowania depozytów. *Bezpieczny Bank*, 3(42), 101–115.
- Pennacchi, G. (2006). Deposit Insurance, Bank Regulation, and Financial System Risks. *Journal of Monetary Economics*, 53, 1–30.
- Rozporządzenie delegowane Komisji (UE) 2015/61 z dnia 10 października 2014 r. uzupełniające rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i (UE) nr 575/2013 w odniesieniu do wymogu pokrycia wpływów netto dla instytucji kredytowych, Dz.U. L 11, 17.1.2015, 1–36.
- Rozporządzenie PEiR 575/2013 w sprawie wymogów ostrożnościowych dla instytucji kredytowych i firm inwestycyjnych, zmieniające rozporządzenie (UE) nr 648/2012, Dz.U. L 176, 27.06.2013, 1–337.
- Schich, S. (2008). *Financial Turbulence: Some Lessons Regarding Deposit Insurance*. Pozyskano z: <http://www.oecd.org/finance/insurance/41420525.pdf> (01.07.2016).
- Solow, R.M. (2013). *How to Save American Finance from Itself: Has financialization Gone Too Far?* Pozyskano z: <http://on.tnr.com/14kYvjX> (01.07.2016).
- Szyczak, R. (2011). Podstawowe zasady efektywnego gwarantowania depozytów i metodyka oceny ich stosowania. *Bezpieczny Bank*, 1(43), 31–54.
- Teppa, F., Porpiglia, A., Ziegelmeier, M., Le Blanc, J. i Zhu, J. (2015). Household Saving Behaviour and Credit Constraints in The Euro Area. *ECB Working Paper*, (1790), 1–62.